

ՄԱՅՐ ԴԻԽԱՆ

ՄԻՒԹԱՐԵԱՆՑ ՎԵՆԵՏԿՈՅ. - Ի Ս. ՂԱԶԱՐ

(Տար. տիս բազմ. 1922 էջ 191)

ի.

Յովնան եպս. կը տեղեկազրէ թէ ինչպէս եղած է իր մուտքը (Հ. Մանուելի հետ միասին) ի ինելա՝ ցարողական պաշտօնությ. Այնարկուած սահաթշի Գրիգորը՝ Միհիթարյա վրայ զմայլող, Արքապաշտ ու կենանի հաւատքով լի անձ մը կը թոփ իր մէկ նամակէն, զոր տառապանիք մը ժամուն լալազին աչօք կը զրէ առ Արքահայր, ըսելով այսպէս. «Ակն ունիմ ընդունիլ ի ձէնջ օրհնութեան զիրս փոքրիկս « առ ի միհիթարութեան ի ժման ծերութեան սովացելոյս, ըստ ձայնի մարգարէի որ « ասէ. Առջ տամ, ոչ հացի, այլ լսելոյ բանի տեառն՝ վայ ինձ, այս ամենայն եկն ի « վերայ իմ. վասն մեղաց իմոց»: (գրեալ 1719. Հոկտ. 3):

Գերայարգեցիոց տևամն Միհիթարյա Աբրայի

Յայտ լիցի սիրով, զի նախախնամութեամբ Աստուծոյ ի ծջ օրն հասաք ի Ա. (Ն)ախաղաղութեամբ, և օթևանս կալաք ի տան սահաթշի Գրիգորին. և գնացեալ առ նուցն, մատուցաց զգիր սրբոյ ժողովոյն, և նա յիտ երկուց աւուրց ես մեզ զերիս զիրս, զինն ի վերայ Թրանսիլվանու եպիսկոպոսին, և զիմսն զատարուացն Հայոց: Խսկ երթունն էր փասափոթ՝ պոր գեղէ ի զեղ և բաղաքէ ի բաղաքը տացեն մեզ կառ, մինչ ի ժամանել ի կէրլայ: Եւ պարուն է զի ոչ գտանի կալէս ի վարձու որ միանգամայն զնայաք ի կէրլայ: Նաև ոչ իշխանու ի ճանապարհն որպէս իտալիայ. զի վաճառականիք որթ զան և զան իւրեանց ծիռու կառօքն են և պաշտօն. զկնի Զ աւուրց պարայով զնայաք ի պատիմու դիմացն Փէս անուն զասապա մի, և անտի առաք ընդ մեզ թարքման մի թուրքիքար զիտացոյ որ էր մաճար, և այնուն գեղէ ի զեղ զնացեալ ժամանեցաք ի կէրլայ. բայց ի ճանապարհին կրիցաք զնեղութիւնս ոչ սակաւս մինչ ի մերձենալ հիւանդութեան, զի կառն ոչ ունէր զծածկոցս...: Երբ հասաք ի կէրլայ մատուցաք իշխանացն զզիր նուցին և զձերն, զոր առեալ սիրով ընկալան և պատուվ: Ակա յիտ բազում աւուրց տէր Արևան որ այժմ է փիօվան ընդ միյս աղայի ընկերացեալք ընդ մեզ զնայաք առ յարզել զւախկապոսն և մատուցաք նմա զիր նուցին որ ըստ զիտման սրբոյ ժողովոյն զրեալ էր նմա, զոր ընթերցեալ յոյժ իրով ընկալաւ զմեզ, և զրով իւրով կիրենելով արաք զմեզ իւրեան փոխանորդ ի վերայ Եկեղեցեացն հայոց, որք են ընդ տէրութեամբ իւրով, և ես հրաման տալ զգրով մանականցն հայոց զինի մկրտութեան այսուհեան, որպէս առնէ սուրբ Եկեղեցին. և առնել զծենադրութիւնս յեկեղեցին հայոց և կառավարէլ զնսաք ուղղափառապէն, և այլն: Յետ այսորիկ արձակնալք ի նմանէ զարձաք ի կէրլայ, և բանաք իշխան մեծաւ պատուվ հանդերձ ուրախութեամբ, որ և այնուհետե սկիզբն արարեալ քարոզութեան ըստ կարի մերում, և ընաւք ունկնդիր լինին սիրով...:

Գերայարգելութեան քում

Թուին քրիստոս 1720

յուլիսի 10
ի սումուշոյվար

Նուաստագունեղ ծառայ

Յօնան հպիսկոպոս սեբաստեան
իր արդ զերատեսուչ Թրանսիլվանիոյ Եկեղեցոյն Հայոց

ԻԱ.

Այս նամակը Հայ հնագէտներուն կը ներկայացնէ հետաքրքրական և օգտակար տեղեկութիւն մը:

Պապերու քաղքին մէջ 1720-ի Հունիսի մերին ծուլուեր է մասնաւոր մետալ մեր Երջանիկ Հօր Ա. Լուսաւորչայ, որու մանրամասն նկարագիրը կը դնէ Աւրաբանեան Վարժարանի նախկին աշակերտ Սահմանոս վարդապետ Հետևեալ բացարութիւնները՝ որ են, «քեցիս զոյ եռյին փասկերաւ զամել Աստուծոյ և իր տիկին», ինչպէս նաև «որոյ և պատկերին հման և ամենին տիպս այս», յայտնապէս կը ցուցնեն որ եղած է հոն սակայն անկէ առաջ՝ Հայրապետիս առանձին պատկերի տպագրութիւնը, ինչպէս որ անշուշտ կ'ուզենց հասկնալ այսօր ուրիշ սրբազն փոքր պատկերներու մասին:

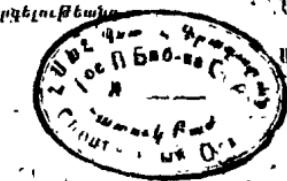
Գերյարգելի Հայր և Տէր Վեհապատուելագունեղ

... Յետ այսորիկ և զայս ծանիր գերարգելի, զի այս էրզումնցի մարմնաւոր աչօթ կոյր յովսէփն ի վանչուց ենաս ի Հոսմ և նախ հանդիպեալ էր յալիկոնայ. այժմ սակայն ոչ է աստ, քանզի ելեալ զիաց յանապօլի վասն ուխտի որ ի պատիւ ուրբ նշխարաց Լուսաւորչին մերոյ, և անտի շուտով վերստին յայսր գառնալոց է. և ես իսկ ըն բացումս տեսեալ ծանեայ որ իրաւի յոյժ լաւ անձն էր, Ապա և թօխաթեցի այն ուխտաւորն, որ չուեալ է անդէն, գեւ ևս ոչ ենաս յայսր, և յորժամ հասանցից և տես սանիցեմ զառաքեցեալ մետալն, յօժարաքար ծառայեցից գերյարգելութեանդ առբերելով ընդ իս զերկու հազար նոյնով տպով տպեցեալ մետալս, զորս խնդրեալ էրս Բայց որովհեան զրոյց եղն ի վերայ մետալի, ծանուցանեմ գերյարգելութեանդ ևս զայս, թէ մետեալ մեր զի մինչև ցայժմ ի բովանդակ հոսմ ոչ զոյր և ոչ է եղեալ տիպ և մետալ սրբոյն զրիգորի մերոյ լուսաւորչին, թէպէտ զոյ նորին պատկերաւ զառն Աստուծոյ և իր տիպն. վասն որոյ և յոյժ ջանացաք ևս և մեր եղբայր տէր Մինասոն զի գտանցից ևս մետալ նոյնոյ սրբոյն, և արդէն իսկ ահա հասաք ըզձից մերոց Քանզի ի պատիւ սրբոյն կամ մօքն Աստուծոյ ներ այսմ ամսով շինեցաւ Կարի լաւ և կեղեցիկ տիպ մի մետալի նոյնոյ սրբոյն զրիգորի, և շորջ զնովաւ երսի հայկական տասիւք գրեցեալ անուն սրբոյն այսպէս.

ԱԲ. Գրիգ. Լուս. Հց:

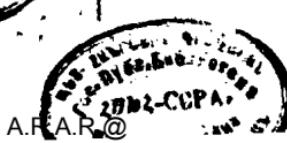
Ըստ որում և կայ գրեցեալ ի վերայ ատացեալ զառն աստուածային, որոյ և պատկերին նման է ամենեն տիպս այս, որոյ և ձեն ըլորտակ է, և մեծութիւնն չափաւոր և հասարակ. ի մի կողմն ուրեմն մետալիս այսպիսիւց լինի պատկեր սուրբ զրիգորի: Խոկ ի միւս կողմն լինելոց Է՝ Աստուածածին հանդերձ Գրիստոսի ի զրիկ իւր և կամ խաչելութիւնն Գրիստոսի, զինն սոյնոյ մնաւիխ, շինօղն կու խնդրէ հարիւրին տասը ճիւլի և պակաս շիտար: Ինչեկից զայսաբան կարճառապար յօժարաքայ ծանուցանել Հայրութեանդ գերյարգելոյ, զի իեթ հաճոյ թուրից ձեզ ևս գնիլ յայսպիսի մետալաց, թարց յապաղման և շտատով ծանուցելք ինձ, զորքան կամիք. և մանաւաւոր եթէ փոխանակ վերյասացեալ երկու հազար մետալին կամբցիք առնուէ ըստ մասին և յայսպիսի մետալ, եթէ կամեն ի միւսին ծանուցելք ինձ և զայս թէ արգելօք ձեր մետալներն օրնել պահ. Փափին թէ ոչ կամ թէ այսպէս բերից չօրհնած....

ի Հոսմ
Հոկտեմբ. 19
1720
(Վարժարանակելի)

Պատրաստական ծառայ
Սահմանոս վարդապետ

Հ. Դ. Տօսսան

A.F.A.R. @